

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Кафедра сімейної та спеціальної педагогіки і психології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ,
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДИТЯЧА ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»**

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

Одеса 2024

УДК 159.922

*Рекомендовано до друку Вченою радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
протокол № 3 від 31.10.2024 року*

Рецензенти:

Асєєва Ю.О. – доктор психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету

Меленчук Н.І. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету

Бабчук О.Г. Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Дитяча практична психологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта: метод. реком. Одеса, Університет Ушинського, 2024. 42 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Дитяча практична психологія» містять: передмову, загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми лекційного курсу, плани семінарських занять, питання для самоперевірки, вимоги до виконання самостійної роботи, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань, тестові завдання, глосарій.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
1.1 Опис навчальної дисципліни.....	6
1.2 Критерії оцінювання за різними видами роботи.....	7
РОЗДІЛ 2. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ	15
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	17
3.1. Теми практичних занять.....	17
РОЗДІЛ 4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	26
РОЗДІЛ 5. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ.....	28
5.1 Приблизна тематика есе.....	29
5.2 Методичні вказівки щодо оформлення есе.....	30
РОЗДІЛ 6. КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	31
6.1. Приклади тестових завдань для поточного контролю.....	31
ГЛОСАРІЙ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Дитяча практична психологія є напрямом психології, що зосереджується на дослідженні психологічного розвитку дітей дошкільного віку, а також на наданні практичної підтримки у вирішенні психологічних труднощів і проблем, з якими вони стикаються. Дитяча практична психологія відіграє ключову роль у забезпеченні гармонійного розвитку дітей дошкільного віку та формуванні здорового психологічного середовища, що сприяє їхньому щасливому і успішному майбутньому.

Рання діагностика порушень пізнавальної діяльності у дітей є надзвичайно складною, але водночас життєво важливою. Сьогодні відомо, що чим раніше почати цілеспрямовану роботу з дитиною, тим більша ймовірність ефективної корекції та компенсації порушень. В окремих випадках можливо навіть запобігти розвитку вторинних відхилень. Необхідність ранньої діагностики обумовлена ключовою властивістю нервової системи дитини – її пластичністю. Нервова система молодого організму здатна гнучко реагувати на зовнішні впливи.

Основою для психолого-педагогічного обстеження дітей раннього та дошкільного віку є сучасні концепції психологів, згідно з якими психічний розвиток дитини відбувається через засвоєння суспільного досвіду в процесі активної діяльності. У ранньому віці ключовою є предметна діяльність, а в дошкільному віці – ігрова діяльність. Саме в межах цих видів діяльності розвиваються моторика, сприйняття, мислення і мовлення дитини. Спостереження за ігровою діяльністю, аналіз взаємодії з предметами і людьми, а також вивчення мовленнєвих і моторних навичок дозволяють визначити сильні сторони і області, що потребують додаткової уваги. Завдяки такому комплексному підходу до обстеження можна розробити індивідуалізовані корекційні програми і педагогічні стратегії, які сприятимуть оптимальному розвитку дитини та попередженню можливих відхилень.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів уявлення про

теоретичні і практичні проблеми дитячої практичної психології, особливості психічного розвитку особистості дітей дошкільного віку; змісті діяльності практичного психолога в дитячій освітньої організації; освоєння практичних навичок психологічної роботи з дітьми дошкільного віку.

Очікувані результати вивчення дисципліни:

Знати:

- процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій;
- особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку;
- ознаки булінгу;
- закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань;

уміти:

- використовувати ігрову та інші види діяльності в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку;
- використовувати прийоми попередження та протидії булінгу;
- аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості;
- використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

РОЗДІЛ 1.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка ОПП Дошкільна освіта. Практична психологія в закладах дошкільної освіти Спеціальність: 012 Дошкільна освіта.	Статус дисципліни: Обов’язкова		
		Рік підготовки:		
		4-й	4-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: тези/ есе		Семестр:		
Загальна кількість годин – 90				
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3		Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	7-й	7-й
	Лекції			
	10 год.		4 год.	
	Практичні, семінарські			
	20 год.		8 год.	
	Самостійна робота			
	50 год.		68 год.	
Індивідуальні завдання:				
10 год.	10 год.			
Вид контролю: екзамен				

1.2. Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	1 бал	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	2 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	2 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно

		до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	3 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (тези)	1 бал	Представлений текст не є по формі тезами (підміняється рефератом, доповіддю).
	2-3 бали	Тези не відповідають необхідному обсягу, змістовні зв'язки тексту тез з цитованими науковими текстами відсутні, внутрішня логіка есе порушена (текст є аплікацією з власної думки і «цитат» з наукових текстів). Представлено власну позицію за визначеною проблематикою на побутовому рівні без аргументації.
	4-5 балів	Тези відповідають необхідному обсягу, власна позиція здобувача формально підкріплена посиланнями на наукову літературу за відсутності змістовних зав'язків з цитованими науковими текстами. Проблема розкрита при формальному використанні фахових термінів. Власна думка не достатньо аргументована практичними фактами.
	6-7 балів	Тези відповідають необхідному обсягу, власна позиція викладена. Проблема розкрита з використанням основних термінів і понять у контексті відповіді (теоретичні зв'язки й обґрунтування не присутні або явно не простежуються). Наведено аргументацію своєї думки з опорою на факти. Проте наукове обґрунтування виконано схематично, позиція здобувача і наукові тексти формально узгоджені, при цьому внутрішня логіка тексту розмита.
	8-9 балів	Тези відповідає необхідному обсягу, власна позиція викладена аргументовано. Проблема розкрита на теоретичному рівні, з обґрунтуваннями, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Власна думка аргументована практичними фактами.

	10 балів	Тези відповідають необхідному обсягу, власна позиція викладена грамотно і самостійно. Проблема розкрита на теоретичному рівні, у зв'язках і з обґрунтуваннями, з точним і повним використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Робота логічна, послідовна, композиційно чітка. Дано аргументацію своєї думки з опорою на практичні факти.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (есе)	0 балів	Завдання не виконано; есе має компілятивний характер; висловлювання не відповідає (за змістом і формою) вимогам, які висуваються до жанру академічного есе.
	1 – 3 бали	Здобувач демонструє неглибоку обізнаність з темою, її інтерпретація поверхова, судження подеколи компелятивні. У роботі простежується комунікативний задум автора, представлений традиційний або обмежений набір ідей, відсутня діалогова (дискусійна) основа. Композиційна структура есе загалом витримана, проте наявні суттєві недоліки в аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків (не більше 2 логічних помилок), фрагменти іноді не пов'язані між собою, опущений аналіз суттєвих характеристик явища, не аналізуються альтернативні погляди на проблему. Спостерігається невдале поєднання теорії з фактичним матеріалом, використання риторики (тверджень) замість аргументації (доказів). Здобувач демонструє бідний словниковий запас, одноманітність граматичного ладу мови; спостерігається порушення мовнотилістичних норм наукового стилю, зокрема наявне недоречне використання засобів виразності, неточне вживання термінології тощо; порушуються орфографічні й пунктуаційні норми.
	4 – 6 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, чітко її формулює, проте розкриває її на низькому теоретичному рівні / заявлена тема розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Авторська модальність і оцінність виявляється невиразно. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення тез, загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу,

		використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам. Робота характеризується змістовою цілісністю і послідовністю викладу, проте логічно упорядковані думки не пов'язані між собою мовними засобами; вказані наявні альтернативні погляди на проблему без їх адекватної оцінки; спостерігаються порушення у використанні прийомів порівняння й узагальнення. Використано змішаний стиль викладу з превалюванням неформального. Здобувач переважно дотримується лексичних, граматичних норм наукового стилю, проте наявні окремі орфографічні і синтаксичні помилки.
	7 – 9 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, розкриває її на достатньому теоретичному рівні, присутня авторська модальність, оцінність, проте інтерпретація теми недостатньо глибока і самостійна. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення, проте тези й приклади не завжди переконливі, здобувач переважно використовує традиційні форми доведення. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам; виклад зрозумілий і чіткий; наявні незначні порушення логіки чи послідовності викладу; пояснюються альтернативні погляди на проблему та їх оцінка; використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення. Текст загалом оформлено правильно, але трапляються поодинокі порушення орфографічних чи пунктуаційних норм.
	10 балів	Здобувач демонструє глибоке розуміння проблеми, чітко її формулює, розкриває на високому теоретичному рівні, обґрунтовано використовує відомості з наукових джерел. Інтерпретація теми глибока й самостійна, переважає авторська модальність й оцінність. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе; виклад зрозумілий і чіткий; стиль викладу відповідає академічним стандартам. Багатий словниковий запас, лексичні (зокрема термінологічні) та стилістичні засоби використовуються повністю адекватно й виразно. Наведені доведення логічні і

		обґрунтовані; сформульовані тези переконливі, супроводжуються грамотною аргументацією власної позиції; подаються альтернативні погляди на проблему та їх особиста оцінка автором; доречно й грамотно використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення; судження свідчать про самостійність мислення і широту кругозору автора. Текст повністю відповідає вимогам точності й правильності мовлення; допущені окремі (1-2) мовленнєві або стилістичні огріхи.
--	--	--

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Дитяча практична психологія», яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі усного екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40. Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не аналюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 А)	Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання про процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій; особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку. Визначає ознаки булінгу; закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань. Усні відповіді повні, логічні й обґрунтовані. Вміє: використовувати ігрову та інші види діяльності в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку; аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв’язання. Виявляє розуміння як використовувати прийоми попередження та протидії булінгу. Вміє вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості. Виявляє вміння використовувати валідний і надійний психодіагностичний

	інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
Добре (82-89 В)	Здобувач вищої освіти має достатні знання про: процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій; особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку. Визначає ознаки булінгу; закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань. Усні відповіді повні, логічні, натомість не завжди обґрунтовані. Володіє вміннями: використовувати ігрову та інші види діяльності в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку; аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв’язання. Виявляє розуміння як використовувати прийоми попередження та протидії булінгу, як вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості, натомість під час комунікації припускається незначних помилок. У цілому вміє використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги, потребує незначної допомоги з боку викладача.
Добре (74-81 С)	Здобувач вищої освіти має знання про: процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій. При визначенні особливостей провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку припускається певних помилок. Визначення ознаки булінгу та закономірностей, особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань викликає певні труднощі. Усні відповіді цілком логічні, проте не завжди повні й аргументовані. Не зовсім володіє вміннями щодо використання ігрової та інших видів діяльності в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку. Натомість аналізування та пояснювання психічних явищ, ідентифікування психологічних проблем викликає певні труднощі та не завжди може пропонувати шляхи їх розв’язання. Здатний виявляти розуміння як використовувати прийоми попередження та протидії

	булінгу, натомість потребує допомоги. Не завжди адекватно використовує валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач вищої освіти має недостатні знання про: процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій. У визначенні особливостей провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку припускається значних помилок. Визначення закономірностей, особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань викликає труднощі. Усні відповіді неповні, здобувач вищої освіти ускладнюється в їх обґрунтуванні. Не володіє вміннями: використовувати ігрову та інші види діяльності в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку. Аналізування та пояснювання психічних явищ, ідентифікування психологічних проблем викликає труднощі та практично не може пропонувати шляхи їх розв’язання. Не завжди виявляє вміння щодо використання валідного і надійного психодіагностичного інструментарію (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач вищої освіти погано володіє знаннями про: процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій. У визначенні особливостей провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку припускається суттєвих помилок. Визначення закономірностей, особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань викликає значні труднощі. Усні відповіді неповні й не обґрунтовані. Аналізування та пояснювання психічних явищ, ідентифікування психологічних проблем викликає значні труднощі та практично не може пропонувати шляхи їх розв’язання. Частково володіє розумінням як використовувати прийоми попередження та протидії булінгу. Виявляє часткові вміння щодо використання валідного і надійного психодіагностичного інструментарію (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач вищої освіти не має уявлення про: процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій. У визначенні особливостей провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку припускається грубих помилок. При визначенні закономірностей, особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань припускається грубих помилок. Не володіє вміннями використовувати ігрову та інші види діяльності в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку. Не володіє прийоми попередження та протидії булінгу. Не вміє доцільно використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
----------------------------	--

Шкала оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка а ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗДІЛ 2.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Тема 1. Історія становлення дитячої практичної психології. Концепція Гранвілла Стенлі Голла (Granville Stanley Hall) засновника педології. Ініціатори педологічного руху: Ернст Фрідріх Вільгельм Мейманн (Ernst Friedrich Wilhelm Meumann), Джеймс Саллі (James Sully). Засновник дитячої практичної психології Едуард Клапаред (Édouard Claparède). Пошук індивідуальних відмінностей Френсіса Гальтона (Francis Galton). Статистичний метод Джеймса Маккіна Кеттелла (James McKeen Cattell). Рівень інтелекту Альфреда Біне (Alfred Binet). Розвиток практичної психології і педології 20-30роках.

Тема 2. Особливості психічного розвитку дітей дошкільного віку. Психічні особливості дітей у період новонародженості та дитинства. Зорове та слухове зосередження. Комплекс пожвавлення. Арнольд Лусіус Гезелл (Arnold Lucius Gesell) творець Іельської клініки нормального дитинства. «Зеркало Гезелла». Розвиток психічних процесів Еріка Хомбургера Еріксона (Erik Homburger Erikson). «Теорії уподобання» Джон Боулбі (Едвард Джон Мостін Боулбі). Психічні особливості дітей раннього віку. Розвиток та діагностика сприйняття. Наочно-дійове та наочно-образне мислення. Характеристика кризи 3-х років. Загальні підходи до діагностики психічного розвитку дітей дошкільного віку.

Тема 3. Діяльність практичного психолога в закладі дошкільної освіти. Термін «психодіагностика». Показники нормативно-вікового та індивідуального розвитку дітей дошкільного віку. Показники особливостей психолого-педагогічної взаємодії педагогічного колективу закладу дошкільної освіти з дітьми. Показники особливостей сімейних взаємин. Тестування. Спостереження. Анкетування. Бесіда. Аналіз продуктів дитячої творчості. Процедура психологічного обстеження дітей дошкільного віку. Психокорекція та психопрофілактика відхилень і порушень у розвитку

дитини. Правила психокорекційної діяльності. Корекційні заняття. Психологічне консультування та просвітництво. Психологічне забезпечення педагогічного процесу. Програма – базовий документ закладу дошкільної освіти.

Тема 4. Психічна депривація та її вплив на розвиток дітей. Термін «депривація». Види депривації. Особливості депривації психічного розвитку в дитинстві. Потреба у спілкуванні. Розвиток емоційної сфери. Активність дитини. Особливості депривації психічного розвитку у ранньому віці. Характеристика рухової сфери. Сфера спілкування. Етапи методу корекції. Особливості депривації психологічного розвитку у дошкільному віці. Характеристика пізнавальної сфери. Дефіцит спілкування дитини з дорослим. Діагностика дітей, які ростуть в умовах депривації.

Тема 5. Корекційні ігри та заняття для дітей з труднощами у спілкуванні. Методика вербального вибору. Розвиток моральних якостей. Програма корекційних ігор та занять для дітей з труднощами у спілкуванні. Перелік корекційних ігор та занять.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

3.1. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	<i>Круглий стіл.</i> Становлення та розвиток дитячої практичної психології	2	1
2	<i>Дискусія.</i> Вплив індивідуальних особливостей дитини на її розвиток	2	
3	<i>Практичне заняття</i> Діагностика дітей у закладі дошкільної освіти	4	1
3	<i>Практичне заняття</i> Психологічне обстеження дітей у закладі дошкільної освіти	2	1
3	<i>Практичне заняття.</i> Методи психокорекції дітей у закладі дошкільної освіти	2	1
3	<i>Круглий стіл.</i> Психологічне консультування та просвіта у закладі дошкільної освіти	2	1
4	<i>Дискусія.</i> Причини депривації психічного розвитку у дитячому віці	2	1
4	<i>Практичне заняття.</i> Діагностика дітей, які ростуть в умовах депривації	2	1
5	<i>Практичне заняття.</i> Корекційні ігри та корекційно-розвиваючі заняття для дошкільників з труднощами у спілкуванні	2	1
	Усього	20	8

Тема 1. *Круглий стіл.* Становлення та розвиток дитячої практичної психології

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

Аналіз відмінностей дитячої практичної психології від теоретичної.

Обов'язкове практичне завдання

1. Перерахуйте проблеми, які стояли перед вітчизняною практичною

психологією на початку XX ст.

2. Переліchte завдання, які стояли перед практичною психологією у період 20-30 років.

3. Проаналізуйте дослідження лабораторії Меймана.

Рекомендована література

1. Бабчук О. Г. Практична психологія в закладах дошкільної освіти: навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. 206 с.

2. Коханова О. П. Історія психології: від античності до початку XX століття : навч. посібник. 2016. НВП «Інтерсервіс». 235 с

3. Панок В., Титаренко Т., Чепелєва Н. та ін.: Основи практичної психології / Підручник. К.: Либідь. Третє стереотипне видання 2006. 536

4. Панок В.Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія/ Київ : Ніка-Центр, 2017. 188 с.

Тема 2. Дискусія. Вплив індивідуальних особливостей дитини на її розвиток.

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Перерахуйте закономірності психічного розвитку немовлят, відкриті Арнолдом Гезеллом.

2. Сформулюйте індивідуальні особливості дитини та покажіть, як вони впливають на розвиток її особистості.

3. Перерахуйте закономірності розвитку мислення дітей, описані Ж. Піаже.

Обов'язкове практичне завдання

1. Опишіть, яким чином розвивається вольова регуляція пізнання та поведінки у дошкільному віці.

2. Розкажіть, яким чином сприйняття впливає на розвиток мислення у ранньому та дошкільному віці

3. Які види діяльності є найбільш значущими для розвитку сприйняття та мислення у перші роки життя та чому?

4. Опишіть розвиток самооцінки дітей у ранньому та дошкільному віці.

Рекомендована література

1. Бабчук О.Г. Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта: метод. реком. Одеса, Університет Ушинського, 2023. 42 с.
2. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна. за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС - ЛТД, 2021. 226 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : практикум. Київ : КНТ, 2019. 204 с.
4. Максисменко Д.С. Мовленнєвий і психічний розвиток дітей раннього віку. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 192с.

Тема 3. *Практичне заняття.* Діагностика дітей у закладі дошкільної освіти

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Сформулюйте предмет та зміст діагностичної діяльності дитячого практичного психолога.
2. Дайте класифікацію основних показників психічного розвитку дітей дошкільного віку.
3. В чому є необхідність комплексного підходу до діагностики дітей.
4. Визначте специфіку психодіагностичних методів у тих дитячої практичної психології.

Обов'язкове практичне завдання

1. Перерахуйте види психодіагностичних засобів. Наведіть приклади.
2. Проведіть діагностику психічного розвитку дошкільника з використанням: стандартизованих тестів, проєктивних тестів.

Рекомендована література

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. Івано-Франківськ, 2008. 295с
2. Гоян І. М., Палій А. А. Методи діагностики психічного розвитку дітей. За ред. А.А. Палія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 652 с.

3. Гончаренко Т. Діагностичний інструментарій психолога. К.: Шкільний світ, 2008. 128 с.
4. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
5. Туриніна О.Л. Практикум з психології: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 326 с.

Тема 4. Практичне заняття. Психологічне обстеження дітей у закладі дошкільної освіти

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Опишіть підготовчий (адаптаційний, основний, інтерпретаційний, заключний) етап психологічного обстеження за умов дошкільного закладу.

2. Сформулюйте правила тестування дітей дошкільного віку

Обов'язкове практичне завдання

1. Розробіть програму психологічного обстеження дітей: 3-4 роки, 4-5 років, 6-7 років.

2. Проведіть психологічне обстеження дітей дошкільного віку: підготовчий етап, адаптаційний етап, основний етап, інтерпретаційний етап, завершальний етап.

Рекомендована література

1. Грінцова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.
2. Гончаренко Т. Діагностичний інструментарій психолога. К.: Шкільний світ, 2008. 128 с.
3. Карпенко Н.В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) : навч. посіб. для студентів ВНЗ. 4-те вид. Київ : Каравела, 2017. 247 с.
4. Психологічна допомога дитині та сім'ї: практикум. / Л. Магдисюк, М. Замелюк, О. Беспарточна, Н. Борбич. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 280 с.
5. Щоденник психолого-педагогічного спостереження і обстеження психофізичного розвитку дітей раннього дошкільного віку: Методичні рекомендації/ За науковою редакцією Л. О. Федорович; укладачі О. В. Гнітій, І. В. Макаренко, Л. О. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2008. 40 с.

Тема 5. Практичне заняття. Методи психокорекції дітей у закладі дошкільної освіти

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Сформулюйте правила корекційної діяльності дитячого практичного психолога.
2. Визначте предмет та зміст психокорекційних впливів в умовах дошкільного закладу.
3. Сформулюйте особливості організації та проведення психокорекції в умовах дошкільного закладу.

Обов'язкове практичне завдання

1. Складіть психокорекційну програму з визначенням типів, видів, форм та засобів корекційних впливів за такими напрямками (на вибір): відхилення та проблеми пізнавального розвитку, відхилення та проблеми розвитку особистості, відхилення та проблеми емоційного розвитку, відхилення та проблеми комунікативного розвитку, відхилення та проблеми психомоторного розвитку.
2. Складіть конспект психокорекційного заняття (ігри) (на вибір) для дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку з визначенням завдань та засобів корекційних впливів.

Рекомендована література

1. Атемасова О.А. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери дітей дошкільного віку. Х.: Ранок, 2010. 176с.
2. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції : Навчальний посібник 2-ге видання, перероблене, доповнене. Суми : Університетська книга, 2020. 304 с.
3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. Київ: «Слово». 2009. 464с.
4. Молодущкіна І.В. На допомогу практичному психологу ЗДО. Видавнича група Основа. 2020. 208 с.
5. Терлецька Л.Г. Психологія дитинства: практикум. Навчальний посібник. К.: Главник, 2006. 144с.

Тема 6. *Круглий стіл.* Психологічне консультування та просвіта у закладі дошкільної освіти

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Визначте зміст та напрямок психологічної освіти в умовах дошкільного закладу.
2. Розкрийте поняття «психологічне консультування». Визначте його специфіку в умовах дитячого садка (дитячий навчальний заклад).
3. Перерахуйте основні типи психологічних запитів батьків дітей дошкільного віку.
4. Наведіть приклади альтернативних освітніх програм для дітей дошкільного віку

Обов'язкове практичне завдання

1. Підготуйте стендовий практичний матеріал рекомендаційного характеру для батьків (тематика на вибір): складіть план заходів щодо психологічної освіти батьків, вихователів.
2. Проведіть індивідуальну консультацію з батьками дітей дошкільного віку (обробка та задоволення запиту).

(підготовка есе)

Есе «Особливості психопрофілактичної діяльності дитячого практичного психолога».

Рекомендована література

1. Булах І.С., Кузьменко В.У., Помиткін Е.О. [та ін.] Консультативна психологія: підручник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 482 с.
2. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол ; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
3. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір» : навч.-метод. посіб. Київ : НаУКМА, ГЛІФ Медіа, 2017. 208 с.
4. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях : методи і техніки

: методичний посібник / за заг. ред. З. Г. Кісарчук; НАПН України, Ін-т ім. Г.С.Костюка. Київ : Рогальська І. О., 2016. 232 с.

5. Психологічна допомога дитині та сім'ї: практикум. / Л. Магдисюк, М. Замелюк, О. Беспарточна, Н. Борбич. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 280 с.

Тема 7. Дискусія. Причини депривації психічного розвитку у дитячому віці

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Розкажіть, який сенс вкладається у термін «депривація».
2. На чому ґрунтуються причини виникнення депривації?
3. Перелічте чинники, що сприяють появі у дитини різноманітних відхилень її психічного та особистісного розвитку.

Обов'язкове практичне завдання

1. Перерахуйте види депривації, які найчастіше зустрічаються в дитинстві та ранньому дитинстві.
2. Перерахуйте, що характерно для спілкування та емоційних реакцій дітей, які виховуються у дитячих будинках та інтернатах.

(підготовка есе)

Есе «Особливості депривації дітей на ранніх етапах онтогенезу»

Рекомендована література

1. Бабчук О.Г. Конспект лекцій до дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 053 Психологія. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2021. 80 с.
2. Дмитріюк Н. Теоретичний аналіз феномену психічної депривації особистості дитини у психологічній науці. Психогенеза особистості: вікові та педагогічні модифікації : монографія. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2014. С. 92–109.
3. Кобильченко В.В. Особистість дошкільника в умовах зорової депривації: монографія. Київ: Видавець Цибульська, 2023. 239 с.
4. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
5. Писоцький В.П. Психічний розвиток та формування особистості в

онтогенезі. Київ, КНТ 2019. С. 144.

Тема 8. Практичне заняття. Діагностика дітей, які ростуть в умовах депривації

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. Розкажіть, чим відрізняється діагностика дітей, які ростуть за умов депривації.

2. Назвіть найбільш поширені при депривації порушення пізнавального розвитку дітей дошкільного віку.

3. За допомогою яких методик здійснюється психодіагностичне вивчення депривації? Перелічте їх.

Обов'язкове практичне завдання

Складіть стратегію діагностики дошкільників, які ростуть в умовах депривації: пізнавального розвитку, комунікативного розвитку, особистісно-емоційного розвитку дошкільників.

(підготовка есе)

Есе «Психологічні особливості феномену різновидової депривації»

Рекомендована література

1. Атемасова О.А. Практична психологія. Старший дошкільний вік Х.: Ранок, 2012. 176с.

2. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. Івано-Франківськ, 2008. 295с

3. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навч. посіб. ВД Сварог, 2019. 296 с.

4. Тюріна О.В. Папка з діагностичними методика для дітей дошкільного віку <https://naurok.com.ua/papka-z-diagnostichnimi-metodikami-dlya-ditey-doshkilnogo-viku-217939.html>

Тема 9. Практичне заняття. Корекційні ігри та корекційно-розвиваючі заняття для дошкільників з труднощами у спілкуванні

Форма організації на занятті (Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком)

1. За допомогою яких методів можна виявити становище дитини групи однолітків?

2. Які основні етапи корекційної роботи з дітьми, які мають труднощі у спілкуванні?

3. Чому таку роботу не можна розпочинати у спільній діяльності?

Обов'язкове практичне завдання

Зробіть психологічний аналіз:

- заняття пізнавального та естетичного циклів у контексті функціонуючої у дошкільній установі програми;
- спільної діяльності вихователя з дітьми.

(підготовка есе)

Есе «Взаємини з однолітками в дошкільному віці - найважливіший аспект розвитку соціальних навичок»

Рекомендована література

1. Ватаманюк Г. П. Формування інструментальної складової спілкування старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 360 с.

2. Гумовська Л.М. Розвиток соціально-емоційної сфери дошкільників. Авторська програма. Розробки занять для дітей 3-6 років життя Х. : Вид. група «Основа», 2011. 218 с.

3. Кононко О.Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника. Київ : Світлич, 2009. 201 с.

4. Матвієнко С.І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності навч.- метод. посібник. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2012. 103с.

РОЗДІЛ 4.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Історія становлення дитячої практичної психології.

Питання для самостійної роботи.

1. Розкажіть, як взаємопов'язані дитяча практична психологія і педологія.
2. Назвіть основні переваги педології, що забезпечили її широке поширення на початку нашого століття.
3. Розкажіть, у чому Е. Клапаред бачив головні відмінності практичної дитячої психології від теоретичної.

Завдання для самостійної роботи.

Опишіть переваги та недоліки тестів, провідні напрями розвитку тестологічної роботи.

Тема 2. Особливості психічного розвитку дітей дошкільного віку.

Питання для самостійної роботи.

1. Яким чином сприйняття впливає на розвиток мислення в ранньому та дошкільному віці.
2. Які види діяльності є найбільш значущими для розвитку сприйняття і мислення в перші роки життя і чому?
3. Сформулюйте індивідуальні особливості дитини та покажіть, як вони впливають на розвиток її особистості.

Завдання для самостійної роботи.

Розкажіть про необхідність комплексного підходу до діагностики дітей.

Тема 3. Діяльність практичного психолога в закладі дошкільної освіти.

Питання для самостійної роботи.

1. Сформулюйте предмет і зміст діагностичної діяльності дитячого

практичного психолога.

2. Дайте класифікацію основних характеристик психічного розвитку дітей дошкільного віку.

3. Визначте специфіку психодіагностичних методів у контексті дитячої практичної психології.

Завдання для самостійної роботи.

Перелічте правила корекційної діяльності дитячого практичного психолога.

Тема 4. Психічна депривація та її вплив на розвиток дітей.

Питання для самостійної роботи.

1. Перелічте види депривації, що найчастіше трапляються в дитинстві та ранньому дитинстві.

2. Що характерно для спілкування та емоційних реакцій дітей, які виховуються в дитячих будинках та інтернатах?

3. Коли використовують поняття «материнська депривація»?

Завдання для самостійної роботи.

Назвіть найпоширеніші за депривації порушення в пізнавальному розвитку дітей дошкільного віку.

Тема 5. Корекційні ігри та заняття для дітей з труднощами у спілкуванні.

Питання для самостійної роботи.

1. Як розвиток спілкування впливає на становлення особистості?

2. Що спільного та відмінного у спілкуванні дитини з дорослими та у спілкуванні дитини з однолітками?

3. Які у дошкільників, виникають і розвиваються форми спілкування з дорослими та з однолітками?

Завдання для самостійної роботи.

Визначити шляхи подолання труднощів у спілкуванні дошкільників.

РОЗДІЛ 5.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Підготувати есе на електронному і паперовому носіях, виступити на практичному занятті з відповідною тематикою (протягом семестру).

Здобувач вищої освіти при виконанні ІНДЗ повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності, не допускати академічний плагіат.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

5.1 Приблизна тематика есе

1. Взаємодія науки і практики у психологічній службі освіти
2. Етика професійної діяльності практичного психолога
3. Вимоги до особистості та професійної діяльності психолога в системі освіти
4. Сучасний дитячий заклад очима психолога
5. Психодіагностика як область практичної діяльності психолога Ігрова корекція порушень спілкування у дітей дошкільного віку Дошкільна діагностика та її специфіка
6. Принципи розвиваючої роботи з дітьми дошкільного віку
7. Сутність соціально-педагогічної занедбаності дитини
8. Поняття психологічної служби: організаційний, прикладної, практичний аспект
9. Основні концепції психологічної служби на сучасному етапі
10. Психологічна допомога сім'ї у вихованні дитини
11. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку
12. Діагностика особистісного розвитку дітей дошкільного віку
13. Сутність міжособистісних стосунків
14. Соціалізація особистості у дошкільному віці
15. Особливості формування міжособистісних відносин дітей дошкільного віку
16. Розвиток спілкування у дітей дошкільного віку
17. Проблема розвитку емоційної сфери старших дошкільників
18. Діагностика психічного розвитку в дошкільному віці
19. Роль сім'ї у формуванні особистості дошкільника
20. Налагодження дружніх стосунків з приємними однолітками

5.2 Методичні вказівки щодо оформлення есе

Есе – це нарис студента на задану тему, який висловлює обґрунтовану авторську позицію та написаний у вільній формі. Зазвичай як тема есе наводиться цитата, ставиться полемічне питання чи наводиться ситуація з професійної сфери діяльності, яку має осмислити студент.

Структура написання есе зазвичай складається з таких частин:

- вступ;
- основна частина;
- висновок;
- список використаних джерел (літературні джерела (не більше 5) розміщуються в алфавітному порядку, відповідно до ДСТУ 8302:2015.

На титульному листі до структури есе вказують назву навчального закладу, предмет, тему роботи, ПБ та курс, групу студента, ПБ, науковий ступінь та посаду викладача.

Основні технічні вимоги до написання есе:

- шрифт –Times New Roman;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- кегль – 14;
- мова – державна;
- текст розташовується з одного боку аркуша паперу формату А4 (210 x 297 мм);
- до 40 рядків на сторінку;
- в есе має бути назва (збігається з тематикою тексту);
- відступи від країв аркуша – зліва 3 см, згори та знизу 2 см, справа 1,5 см;
- за наявності використаної літератури – посилання на джерело (наприклад, [1, с. 11]).

РОЗДІЛ 6.

КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Приклади тестових завдань для поточного контролю

1. У процесі консультації психолог складає:
 - а) психологічний висновок;
 - б) режим дня дитини;
 - в) програму виховання.
2. Найбільш інформативною методикою діагностики дитячо-батьківських відносин є:
 - а) анкета;
 - б) розмова;
 - в) батьківський твір.
3. Замовником для дитячого практичного психолога є:
 - а) батьки;
 - б) вихователь;
 - в) завідувач закладу дошкільної освіти.
4. Найбільше на оцінку оточуючих орієнтовані діти:
 - а) агресивні;
 - б) демонстративні;
 - в) сором'язливі.
5. Чому гра по відношенню до інших доступних видів занять у дошкільному віці стає провідним видом діяльності:
 - а) гра є джерелом подальшого розвитку дитини;
 - б) гра захоплює дитини більше, ніж інші види діяльності;
 - в) гри приділяється набагато більше часу, ніж іншим видам діяльності.
6. Для корекції імпульсивної поведінки дітей кращі ігри:
 - а) дидактичні;
 - б) сюжетно-рольові;
 - в) із правилами.
7. Програма виховання дітей раннього віку у закладі дошкільної освіти має бути спрямована насамперед на:
 - а) сенсорний розвиток;
 - б) розвиток мови;
 - в) розвиток мислення.

8. Група методів, до якої відноситься тестування:

- а) проєктивні методи;
- б) психодіагностичні методи;
- в) емпіричні методи.

9. Першочерговим завданням дитячого практичного психолога є:

- а) психодіагностика;
- б) психопрофілактика;
- в) психологічне консультування.

10. У більшості конфліктних ситуацій між дорослим і дитиною:

- а) більше винна дитина;
- б) більше винний дорослий;
- в) ніхто не винен, це збіг обставин.

11. Принцип(и) практичної психології полягає(ють) у наступному:

- а) унікальність ситуації та психологічної проблеми, індивідуальний шлях її вирішення;
- б) суб'єктивне переживання не може оцінюватися як погане або хороше, воно може бути або не бути;
- в) будь-яка психологічна проблема має свої причини і може бути вирішена.

12. Яке новоутворення характерне для періоду раннього дитинства:

- а) становлення «Я» та самооцінка;
- б) виділення себе;
- в) специфічно-предметні дії.

13. Одноразове обстеження дитини старшого дошкільного віку займає:

- а) 10-30 хв;
- б) 30-60 хв;
- в) 60-90 хв.

14. Психічний розвиток – це:

- а) процес кількісних змін у ході вдосконалення тієї чи іншої психічної функції;
- б) процес необоротних, спрямованих і закономірних змін, що призводять до виникнення кількісних, якісних і структурних перетворень психіки та поведінки людини;
- в) процес, протікання якого залежить від успадкованих особливостей індивіда.

15. Під нерівномірністю психічного розвитку прийнято розуміти:

- а) коливальний характер у розвитку окремої психічної функції;
- б) чергування стабільних і кризових періодів в онтогенезі;
- в) розбіжність між часом формування та розгортанням психічних функцій.

16. Під нестійкістю психічного розвитку прийнято розуміти:

- а) коливання в розвитку окремої психічної функції;
- б) чергування стабільних і кризових періодів в онтогенезі;
- в) розбіжність між часом формування та розгортанням психічних функцій.

17. Ведучими детермінантами психічного розвитку є:

- а) фактори;
- б) причини;
- в) здібності.

18. Як називається фіксоване у часі випробування, призначене для встановлення кількісних (і якісних) індивідуально-психологічних відмінностей?

- а) експеримент;
- б) тест;
- в) інтерв'ю.

19. Як називаються методики психологічної діагностики, призначені виявлення розумового потенціалу дитини?

- а) тести досягнень
- б) тести креативності
- в) тести інтелекту

20. Психодіагностика у дитячому закладі проводиться з метою:

- а) встановлення певних закономірностей психічного розвитку дітей;
- б) вибору найбільш відповідного педагогічного впливу;
- в) створення оптимальних психолого-педагогічних умов для розвитку дітей.

21. Ідея створення практичної дитячої психології належить:

- а) Ернст Фрідріх Вільгельм Мейманну;
- б) Гранвілл Стенлі Голлу;
- в) Джеймсу Саллі.

22. Засновник першого спеціального журналу, присвяченого педологічним проблемам:

- а) Ернст Фрідріх Вільгельм Мейманн;
- б) Гранвілл Стенлі Голл;
- в) Джеймс Саллі.

23. Засновник асоціації прикладної психології:

- а) Джеймс Маккін Кеттелл;
- б) Френсіс Гальтон;
- в) Едуард Клапаред.

24. Розробник методів визначення рівню інтелекту дітей:

- а) Ернст Фрідріх Вільгельм Мейманн;
- б) Френсіс Гальтон;
- в) Альфред Біне.

25. Імовірність гармонійного розумового розвитку дитини вища, якщо вона:

- а) єдина дитина у сім'ї;
- б) старший у сім'ї із двох дітей;
- в) молодший у сім'ї із двох дітей.

26. Центральним пізнавальним процесом дітей дошкільного віку є:

- а) сприйняття;
- б) пам'ять;
- в) мислення.

27. Для складання психологічної характеристики необхідно використовувати:

- а) 10-15 різних тестів;
- б) 5-7 різних тестів;
- в) 1-3 різних тестів.

28. На думку Фрейда, діти не стають потенційними невротиками, тому що:

- а) швидко забувають про психотравмуючі події;
- б) їх люблять батьки;
- в) грають.

29. З перелічених зовнішніх чинників найважливішу роль у інтелектуальному розвитку немовляти грає:

- а) харчування;
- б) психічна стимуляція;
- в) виховання рідною матір'ю.

30. Найінформативнішою для психодіагностики з малюнкових методик є:

- а) «Малюнок людини»;
- б) «Малюнок сім'ї»;
- в) «Неіснуюча тварина».

ГЛОСАРІЙ

Агресія – деструктивна поведінка, що суперечить нормам і правилам співіснування людей у суспільстві. Агресія спрямовано заподіяння фізичної шкоди людям чи викликає вони негативні переживання, страх, напруга. Однією з форм агресивного реагування є агресивна поведінка, поширена у дошкільному віці поруч із вербальної (словесної) агресією.

Адаптація – постійний процес активного пристосування дитини до соціального середовища

Алалія – відсутність або недорозвинення мови у дітей при нормальному слуху та збереження інтелекту.

Аутизм – крайня форма психологічного відчуження, що виражається у порушенні контактів з навколишньою дійсністю та зануреності дитини у світ власних переживань.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Важкі діти – термін, що у психології позначення дітей, які відповідають за своїми інтелектуальним і особистісним якостям вікової нормі. У цю категорію потрапляли як діти з розумовою відсталістю, так і важковиховані, а іноді обдаровані діти.

Вікові новоутворення – новий тип будови особистості та її діяльності, психічні зміни, що виникають у певному віковому періоді й визначають перетворення в свідомості дитини, її внутрішнє й зовнішнє життя.

Вищі психічні функції – складні психічні процеси, що прижиттєво формуються, соціальні за своїм походженням. Відмінною особливістю вищих психічних функцій є опосередкований характер і довільність.

Виховання – процес здійснення суспільних впливів, зумовлюючих формування особистості, тобто індивіда як члена суспільства, з тими якостями, які дозволяють йому відповідати на вимоги суспільства і дають підстави користуватись правами члена суспільства.

Властивість психічна – система усталених, фіксованих і повторюваних ознак психічного факту (якості характеру, темпераменту, здібностей).

Гетерохронність – закономірність психічного розвитку, що полягає у нерівномірному, хвилеподібному характері розвитку окремих психічних процесів.

Гра – вид діяльності, ціллю якої виступає сам процес діяльності, а не предметний результат; джерелом якої слугує наслідування і досвід і спонукуваний потребою особистості в активності.

Дитинство – термін, що позначає початок періоду онтогенезу – від народження до підліткового віку

Дитяча психологія – галузь психологічної науки, що вивчає закономірності етапів психічного розвитку та формування особистості протягом періоду дитинства.

Діагноз психологічний – це кінцевий результат діяльності психолога, спрямованої на описання і з'ясування сутності індивідуально-психологічних рис особистості з метою оцінки їхнього актуального стану, прогнозу подальшого розвитку і розробки рекомендацій, обумовлених завданням обстеження.

Діагностика психологічна – встановлення психологічного діагнозу – описання стану об'єктів, якими у різних відносинах можуть виступати окрема особистість, група або організація.

Діяльність продуктивна – образотворча й конструктивна діяльність дитини, націлена на отримання результату, що має творчий та оригінальний характер.

Депривація – втрата значимих чинників для психічного розвитку, позбавлення, зазнавані дитиною через недостатнє задоволення основних психічних потреб.

Депривація ідентичності (соціальна) – обмежена можливість для засвоєння певної самостійної соціальної ролі через ідентифікацію з дорослою людиною або старшою дитиною (наприклад, в умовах неповної сім'ї або її відсутності).

Експеримент психологічний – один з основних дослідницьких методів психології, специфіка якого полягає у спеціальному створенні умов, за яких виникають очікувані психічні процеси, акти поведінки дитини, у повторенні їх для перевірки істинності експериментальних висновків, у зміні цих умов з метою виявлення їх впливу на перебіг досліджуваних процесів.

Емоції – психічне відображення у формі безпосереднього пристрасного переживання життєвого сенсу явищ та ситуацій, обумовленого відношенням їх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта.

Задатки – природна основа здібностей, ще нерозвинених, яка виявляється при перших спробах людини зайнятися діяльністю.

Здібності – система властивостей особистості, що відповідає вимогам діяльності та забезпечує високі досягнення в ній.

Здібності інтелектуальні – перші прояви здібностей дитини, основу яких складають дії наочного моделювання: заміщення, використання готових моделей і побудова моделі на основі встановлення відношень між замінником і заміщуваним об'єктом.

Здібності сенсорні – перші прояви здібностей дитини, пов'язані із сприйняттям дитиною предметів та їх якостей, що складають основу розумового розвитку; інтенсивно формуються з 3–4 років.

Здібності творчі – різновид здібностей дитини, пов'язаний з уявою, які дозволяють дитині знаходити оригінальні способи і засоби рішення задач, придумати казку або історію, створити задум гри або малюнка.

Зміст гри – той момент дійсності й відносин між дорослими, що виділяється у відповідній сфері дійсності як найбільш значущий у розумінні дітей та відтворюється ними у грі.

Комплекс позжвавлення – важливе психічне новоутворення періоду новонародженості, що виникає під час контакту дитини з дорослим і включає емоційні та рухові реакції: посмішку, вокалізації, дитина тягнеться ручками і спрямовує погляд у напрямі дорослого.

Методи діагностичні – група методів психологічного дослідження, що використовуються для з'ясування того, наскільки психічні якості людини відповідають раніше виявленим нормам та стандартам.

Методи психології допоміжні – група методів психологічного дослідження (анкета, бесіда, інтерв'ю, самоспостереження), які самі по собі не відзначаються достатньою об'єктивністю та використовуються на доповнення до спостереження та експерименту.

Методи психологічного дослідження – певні шляхи збору наукових психологічних фактів, які відображають специфіку психічних фактів або явищ і слугують предметом теоретичного аналізу.

Мовлення – це форма спілкування за допомогою мови, що склалась історично в процесі матеріальної перетворюючої діяльності людей.

Мотивація – система усіх видів спонукань особистості (потреби, мотиви, інтереси, цілі установки, ідеали), які регулюють поведінку і діяльність людини.

Научіння – процес і результат набуття індивідуального досвіду, незалежно від мотивації та способу цього набуття - цілеспрямованого чи стихійного.

Научіння (соціальне) – пристосування дитини до сучасного світу, засвоєння дитиною норм суспільства, тобто її соціалізація (Н. Міллер, Дж. Доллард).

Навчання – процес цілеспрямованої передачі соціально-культурного досвіду, спрямований на формування певних знань та умінь.

Негативізм – невмотивована поведінка, що виявляється в діях і словах, навмисно протилежних вимогам та очікуванням оточуючих

Онтогенез – процес формування основних структур психіки індивіда протягом його дитинства.

Педологія – комплексна наука про дитину, що має практико-орієнтований характер і ставить завдання всебічного вивчення дитини та складання цілісного уявлення про її життя та психічний розвиток.

Періодизація психічного розвитку – принцип розгляду психічного розвитку в онтогенезі, заснований на виділенні якісно відмінних рівнів (стадій).

Поведінка польова – поведінка, безпосередню зумовлена переживаннями, бажаннями дитини, імпульсивна, ситуативна, непослідовна (О. М. Леонтьєв).

Провідна діяльність – вид діяльності, з якою на даному етапі онтогенезу пов'язане виникнення найважливіших психічних новоутворень.

Проективні методики – це особлива група діагностичних тестів, що є спеціальною технікою дослідження тих властивостей особистості, психічних властивостей у конкретного суб'єкта, які найменше доступні безпосередньому спостереженню або опитуванню

Психологічний висновок – це коротка психологічна характеристика стану розвитку дитини на період обстеження на основі даних об'єктивного кваліфікованого психодіагностичного дослідження.

Психологічна допомога – професійна допомога психолога у вирішенні психологічних проблем, що виникають у дітей, батьків та педагогів. Виступає у двох формах – психологічного консультування та психотерапії.

Просвітництво – важливий напрямок діяльності практичного психолога. Являє собою сукупність методів, засобів з інформування осіб, зацікавлених у психологічних знаннях та які стосуються виховання та освіти дітей.

Психодіагностика – область психологічної науки, спрямована на розробку та використання методів виявлення та вимірювання індивідуальних

особливостей та психологічних якостей людини.

Психотерапія (психокорекція) – напрям практичної психології, заснований на системі психологічних впливів з метою виправлення (зміни) відхилень та порушень у психічному розвитку.

Розвиток психіки – послідовні, прогресивні (хоча і включають окремі моменти регресу) і в цілому незворотні кількісні і якісні зміни психіки живих істот.

Рекапітуляція теорія – теорія С. Холла, що поширила біогенетичний закон і на психічний розвиток дітей. Ця теорія доводила, що онтогенез є коротким повторенням філогенезу.

Рушійні сили психічного розвитку – внутрішні суперечності, що спонукають людину до активності, спрямованої на їх подолання.

Соціалізація – процес і результат активного присвоєння людиною норм, ідеалів, ціннісних орієнтацій, установок та правил поведінки, значущих для її соціального оточення.

Соціальна ситуація розвитку – специфічна для кожного вікового етапу система відносин дитини з навколишнім світом, відображена у її переживаннях.

Спостереження – планомірне, цілеспрямоване сприймання психічних явищ відповідно до заздалегідь розробленої програми.

Спілкування – складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, породжуваний потребами у спільній діяльності, який передбачає обмін інформацією, взаємодію, сприймання та розуміння між його учасниками.

Тест – стандартизована система завдань, що дозволяє швидко та об'єктивно виміряти рівень розвитку певної психологічної якості. Вирізняють тести інтелекту, тести обдарованості (креативності), тести досягнень та особистісні тести.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабчук О. Г. Практична психологія в закладах дошкільної освіти: навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. 206 с.
2. Бабчук О. Г. Психологічна служба в системі дошкільної освіти: навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. 166 с.
3. Бабчук О.Г. Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта: метод. реком. Одеса, Університет Ушинського, 2023. 42 с.
4. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна. за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС - ЛТД, 2021. 226 с.
5. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : практикум. Київ : КНТ, 2019. 204 с.
6. Кузікова С. Б. К 89 Теорія і практика вікової психокорекції : Навчальний посібник 2-ге видання, перероблене, доповнене. Суми : Університетська книга, 2020. 304 с.
7. Коханова О. П. Історія психології: від античності до початку ХХ століття : навч. посібник. 2016. НВП «Інтерсервіс». 235 с
8. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол ; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
9. Кобильченко В.В. Особистість дошкільника в умовах зорової депривації: монографія. Київ: Видавець Цибульська, 2023. 239 с.
10. Максисменко Д.С. Мовленнєвий і психічний розвиток дітей раннього віку. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 192с.
11. Молодушкіна І.В. На допомогу практичному психологу ЗДО. Видавнича група Основа. 2020. 208 с.
12. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування: навч. посібн. / В.Г. Панок, Я.В. Чаплак, Я.Ф. Андрєєва; за заг. ред. В. Г. Панка, І.М. Зварича. Чернівці : «Рута», 2019. 383 с.
13. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навч. посіб. ВД Сварог, 2019. 296 с.
14. Панок В.Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія Київ : Ніка-Центр, 2017. 188 с
15. Психолог у закладі дошкільної освіти (курс лекцій для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта»): Навчально-методичний посібник. Чернівці, 2020. 152 с.
16. Психологічна допомога дитині та сім'ї: практикум. / Л. Магдисюк, М. Замелюк, О. Беспарточна, Н. Борбич. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 280 с.
17. Рекреаційна психологія дитинства. Теорія і практика. Київ.: Центр навчальної літератури 2020. С. 320.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>